

СІЙСЯ НИВО – НА ДОБРИЙ ВРОЖАЙ

(до 90-річчя з дня народження В. С. Цикова)

Коли осінь вкриває позолотою крони дерев, святкує свій день народження відомий вечний, доктор сільськогосподарських наук, академік Національної академії аграрних наук і Російської академії сільськогосподарських наук Циков Валентин Сергійович. Його ім'я відоме не лише в Україні, але й за її межами. Нині йому виповнюється 90 років.

Проте творчий запал академіка з роками не згасає. З під його пера виходять в світ книги, брошури, статті, рекомендації, буклети, листівки, поради... Його голос можна почути по радіо, він частий гість телестудії. Народи ділові зустрічі, круглі столи, Дні поля... На все бракує часу, але він завжди відповідально ставиться до вирішення всіх нагальних питань аграрного виробництва. І все це задля поліпшення умов вирощування сільськогосподарських культур, підвищення їх врожайності, зростання валових зборів зерна, а отже – піднесення авторитету Інституту.

Валентин Сергійович – людина чуйна, добропорядна і уважна, тому йдуть і йдуть до його кабінету спеціалісти обласної адміністрації, науковці, аспіранти, фермери, студенти. Хто за порадою, хто за допомогою у вирішенні складного питання, а то й просто привітатися та побажати доброго дня. Кожного зустрічає він посмішкою чи жартом, однак на першому місці завжди робота, вчасне виконання поставлених завдань.

Валентина Сергійовича цікавлять виключно всі вирощувані в області зернові культури, але в першу чергу – кукурудза. Все, що стосується цієї чудової рослини, він виклав в багатьох книгах: "Прогрессивная технология выращивания кукурузы" (1984 г.), "Индустриальная технология производства кукурузы" (1985 г.), "Интенсивная технология возделывания кукурузы" (1989 г.), "Технология, гибриды, семена" (советы кукурузоводу, 1995 г.) "Кукуруза: технология, гибриды, семена" (2003 г.) та ін.

Перша робота, яку він присвятив кукурудзі, була написана в 1967 р. і цього ж року опублікована в газеті "Зоря", нині на його рахунку 385 наукових праць, в тому числі 12 монографій та 12 авторських свідоцтв.

Звичка вставати до світанку збереглася в ювіляра на все життя, і перш за все – це завчасно прийти до свого робочого кабінету, поміркувати над деякими питаннями, переглянути газети і журнали або послухати радіо, занотувати цікаві повідомлення, поспілкуватися з колегами до початку робочого дня та обмінятися корисною інформацією.

Народився Валентин Сергійович 8 жовтня 1923 р. у м. Донецьк в сім'ї залізничників. Швидко пролетіли шкільні роки. Була мрія вступити до вищого учбового закладу, опанувати доросле життя, але війна завадила їй здійснитися.

І ось він разом з іншими юнаками вже на Волховському фронті, в лижному батальйоні... Зима. Тріщать кулемети, вибухають снаряди. Білий сніг червоніє від людської крові, але

бійці тримають оборону, йдуть в атаку. В одному з таких боїв молодий Валентин отримав поранення. Лікування було тривалим, фронтові лікарі зробили все можливе, щоб він одужав та не лишився інвалідом.

Кожного року Валентин Сергійович, як ветеран Великої Вітчизняної війни, разом з іншими учасниками бойових дій йде до монументу "Слави", згадуючи тих, хто йшов з ним пліч-о-пліч у жорстоких боях і не повернувся до рідної домівки, серед них і свого шкільного товариша та найкращого друга Георгія, а також тих хто допоміг йому відновити сили на лікарняному ліжку.

Війна минула, треба було замислитися над подальшим життям. За порадою мами він вирішив вступити до інституту залізничного транспорту, щоб продовжити сімейну традицію.

Невдовзі юнак у Дніпропетровську. Чи доля, чи щасливий випадок, але він вже йде вулицею ім. Дзержинського і не вагаючись заходить до приймальної комісії Дніпропетровського сільськогосподарського інституту. Ознайомившись з умовами вступу на денне відділення агрономічного факультету, він твердо вирішив стати ученим агрономом.

Йшов перший повоєнний 1946 р. Навчатися було складно: брак коштів та одягу, недоїдання, постійне перебування в неопалюваних приміщеннях, все свідчило про наслідки війни. Але власне навчальний процес приносив лише задоволення. Пізнання нового завжди приваблює охочих до знань, і одним з них був Валентин. Йому легко давалися всі предмети. Серед товаришів він користувався повагою, оскільки завжди допомагав їм в навчанні, підтримував добрим словом. У колі друзів був і в час дозвілля. Так, в один з вечорів, в залі інститутського приміщення, де зібралися студенти поспілкуватися і на мить стати безтурботними, юнак віднайшов найцінніший в своєму житті скарб – чарівну, незрівняної краси дівчину-сибірячку Валентину. Зупинила і вона свій погляд на високому, стрункому юнакові веселої вдачі. Через деякий час молоді люди побралися, відсвяткувавши скромне весілля.

Однак весела студентська пора недовга. Дипломи отримані і юнаки та дівчата йдуть за місцем призначення, країні вкрай потрібні спеціалісти, сповнені бажання натхненно працювати.

За рішенням комісії навчального закладу молодий Валентин їде до Київського цукротресту, а звідти до Толмачського відділення Шполянського радгоспу на посаду агронома. Скільки надій та сподівань в передчутті становлення на стежину нового життя...

Проте після перемоги минуло лише 5 років і збитки, завдані війною виробництву, були значні. Тому юнакові, як й іншим працівникам, довелося жити в убогому приміщенні, опалюючи його гичкою-висадками з буряків, із лампою-керосинкою на столі. Але для молодості – це не перешкода, адже до нього з міста їхала красуня Валя. Він і гадки не мав, що ця тендітна дівчина так швидко опанує сільське життя і стане йому найкращою порадицею в ті нелегкі часи.

Коли зародилася думка у майбутнього академіка присвятити своє життя вирощуванню кукурудзи? Можливо, стоячи вранішньої пори на краю поля і порівнюючи між собою зелені простори кукурудзяних та бурякових ланів? Хто знає, де шукати відповідь на це питання...

Три роки минули швидко, і ось він вже викладач обласної школи з підготовки керівних кадрів сільського господарства (1953–1956 рр.). Наполегливого, старанного, запального хлопця не складно було зазримити серед інших працівників.

Невдовзі він стає замісником директора Ерастівської дослідної станції в П'ятихатському районі (1957–1962 рр.), яка підпорядковувалася Всесоюзному науково-дослідному інституту кукурудзи, а згодом – її директором (1962–1970 рр.). З цього часу його життя нерозривно пов'язане з науковою установою, яка нині іменується ДУ Інститут сільського господарства степової зони НААН України.

На дослідній станції Валентин Сергійович одержав і першу нагороду – орден Знак Пошани, а через деякий час орден Червоного Трудового Прапора за наполегливу та натхненну працю.

Безпосередньо у Всесоюзному науково-дослідному інституті кукурудзи він розпочав працювати з 1970 р. на посаді завідувача відділу науково-технічної інформації, потім обіймав посаду заступника директора з наукової роботи (1975–1979 рр.), а через кілька років став директором цього закладу (1979–1994 рр.).

Очолювати відому на весь Радянський Союз установу – нелегка справа. Засідання, наради, симпозиуми, виставки, зустрічі з керівними кадрами, постійні відрядження до Москви, Києва, Мінська та багатьох інших міст країни, а скільки часу йшло на зарубіжні поїздки – США, Франція, Германия, Болгарія, Угорщина та ін. – адже без виробничого та наукового досвіду сусідів не обійтись. І як далеко б він не був, а думками – в рідному Інституті: як йдуть справи, чи буде високий врожай цього року, чи триває будівництво на дослідних станціях, чи тішитимуться працівники, отримавши нові квартири? А як же розвивати виробництво без кукурудзообробних заводів? Дорога – це завжди час для роздумів. Тому далекі поїздки були ніби поштовхом до удосконалення напрацьованого, впровадження нового, поліпшення результативності.

А як стискалося серце на прийомі в Кремлі, коли відстоював свої позиції щодо вирощування гібридів кукурудзи. Домігся свого... Прислухалися.

Заслуга Валентина Сергійовича і в тому, що він був ініціатором створення першої в СРСР науково-виробничої системи по кукурудзі "Дніпро". У 1984–1985 рр. координаційна робота велась в 102 господарствах області. Науковці з ентузіазмом впроваджували інтенсивну технологію, регулярно надавали допомогу в придбанні добрив, гербіцидів, техніки, проводили навчання спеціалістів та механізаторів. Як результат – багато колгоспів і радгоспів отримали статус передових.

Значний був вклад В. С. Цикова та очолюваної ним установи у врожай 1985 р. Того року Дніпропетровська область одержала рекордний валовий збір зерна – 1 млн 210 т. Тож недарма він стільки часу приділяв розробці механізованої та інтенсивної технології вирощування "цариці полів" – кукурудзі. Що й говорити – результати добрі. Оцінили його роботу й керівні органи області: отримав медаль "За трудовий внесок у Дніпропетровський мільйон кукурудзи".

Під керівництвом ювіляра науковцями Інституту були розроблені також теоретичні та практичні основи енерго- і ресурсозбережних, ґрунтозахисних, екологічно безпечних технологій.

Радо відгукнувся Валентин Сергійович і на пропозицію сусідів вирощувати на білоруських полях кукурудзу. Виділено насіння, розроблені технологічні схеми, і ось спеціалісти та науковці ідуть до Жодино. Тісна співпраця між Інститутом і Республіканським унітарним підприємством "Науково-практичний центр" Національної академії наук Білорусі по землеробству триває до цього часу.

А скільки він зробив для піднесення селекційної справи: на базі Інституту побудовано селекційний комплекс, теплиці, придбане найкраще на той час обладнання. Окупність проведеної роботи – висока: створено 60 гібридів кукурудзи, посівна площа яких була близько 1 млн га, а вирощували їх в 72 областях колишнього СРСР, в тому числі в 15 областях України.

Як вистачало часу на всі справи? Ніхто не знає. Він і представник Європейського Центру по кукурудзі країн РЕВ, і голова координаційної Ради з проблем кукурудзи в країні, і член Президії Південного відділення ВАСГНІЛ, а нині член бюро відділення регіональних Центрів наукового забезпечення АПК, голова Ради ветеранів Великої Вітчизняної війни Інституту.

Подбав Валентин Сергійович і про відпочинок науковців, лаборантів, техніків, комбайнерів та їхніх сімей. Було зведено новий корпус на базі відпочинку "Колос", що на Арабатській стрілці, та реконструйовано наявні приміщення, збудовано піонерський табір на радість дітворі.

Ювіляр завжди тісно поєднував виробничу діяльність з наукою. Результатом його плідної роботи є написання і захист кандидатської та докторської дисертацій, підготовка 3-х

докторів і 12-ти кандидатів. Тому нагород і подяк з боку Верховної Ради та обласних адміністративних органів не злічити. Це ордени: Леніна, Жовтневої революції, "Знак Пошани", Великої Вітчизняної війни II ступеня, "За мужність", "За заслуги" і медалі: "За Перемогу у Великій Вітчизняній війні" (1946 р.), "За доблесний труд", "За вагомий внесок у розвиток Дніпропетровської області" та багато інших. Є у нього і Почесна грамота Президії Верховної Ради Української РСР та Верховної Ради України "За заслуги перед українським народом", і відзнака облдержадміністрації "За розвиток регіону"... Він також почесний громадянин П'ятихатського району.

В 1994 р. згідно зі Статутом УААН Валентина Сергійовича призначають радником дирекції і завідувачем відділу дорадництва з питань науково-інформаційного забезпечення. І ось майже 20 років він очолює цей відділ. З часом назва його зазнавала змін та ювіляр працює беззмінно. Багато встиг зробити за цей період. Він співавтор розробки та впровадження опублікованих наукових книг: "Наукові основи АПК в зоні Степу України" (2004 р.) та "Система ведення сільського господарства Дніпропетровської області" (2005 р.). Член редколегії наукового збірника "Бюлетень Інституту сільського господарства степової зони НААН України" і науково-практичного журналу "Хранение и переработка зерна". Як завжди, буває у відраджень. Ділові зустрічі тривають...

Трудовий стаж академіка в Інституті – понад 60 років. Чи здогадувався він в далекій юності, що досягне таких вершин і його ім'я знатиме чимало людей, про таке, мабуть, і не мріялося. Сьогодні він є прикладом для молоді: як за рахунок наполегливої праці, чуйного ставлення до людей, відданості справі, якій він присвятив все своє життя, можливо досягти значних успіхів і на схилі літ не втратити любові до життя.

Збігли роки, ніби випив кухоль молока, ... і ось вже сивина на скронях: виріс син – Андрій Валентинович – кандидат медичних наук, дві онуки вже торують свій життєвий шлях, підрастають правнуки – ой діждатися б ще праправнуків!

Найбільше Валентин Сергійович сумує за тим, що не дочекалася цієї щасливої години вшанування ювіляра його вірна дружина – Валя, Валечка, Валентина... Втраченого не повернути, і сьогодні він у колі друзів, однодумців, науковців і спеціалістів: робота – як лікар.

А недавно пролунав дзвінок, телефонували з Росії: сподіваємось на допомогу академіка у вирощуванні кукурудзи, оскільки клімат змінився в бік потепління, є можливість розширити ареал качанистої, змістивши її масиви в більш північні райони. І замислився Валентин Сергійович... Цікаве питання.

Напередодні ювілею академік отримав ще одну нагороду від Професійної спілки працівників АПК України за багаторічну плідну працю, високий професіоналізм, значний особистий внесок у пропаганду профспілкового руху і дізнався: він один з двох кандидатів, що найтриваліший час є членами профспілки.

Як засієш ниву якісним насінням, то й врожай буде високим. Так і в житті – добрі справи дають хороші результати. Тож побажаємо ювіляру міцного здоров'я, довгої життєвої стежини, творчої наснаги, не призупиняти трудової ходи, а по-господарському дбати, щоб качаниста давала ще вищі врожаї золотого зерна. Любові та поваги ближніх, високої оцінки з боку керівних кадрів та оточуючих.

Клименко Л. О., науковий співробітник
Інституту сільського господарства
степової зони НААН України